

– Використання зорового суб'єктивного коду як засобу навчання монологічного мовлення, що обмежує вплив рідної мови. Мається на увазі завдання записати зміст іншомовного тексту будь-якими умовними знаками, в тому числі і малюнками, але без використання слів рідної мови. При цьому широко використовується перекладацький скоропис, символи та правила розташування записів які допомагають швидко та економно зафіксувати основну інформацію, що міститься в тексті. На основі своїх записів учні породжують іншомовне висловлювання, поступово звільняючись від граматичних та лексичних імперативів рідної мови. Крім того, робота з «особистим кодом» викликає великий інтерес учнів і сприяє підвищенню мотивації [1; 7]

Вправи з прецизійними словами і використання суб'єктивного коду як засобу навчання досі не знайшли ще широкого практичного застосування, якщо не вважати викладання усного перекладу на перекладацьких факультетах. І якщо вправи з прецизійними словами необхідні вже на початковому етапі навчання, то перехід до суб'єктивного коду як засобу навчання монологічного мовлення слід здійснювати не раніше другого року навчання мови.

Перерахованими прийомами навчання не обмежується процес створення механізму білінгвізму. Йому будуть сприяти і вправи, спрямовані на формування супутніх мовних механізмів. До таких вправ відносяться: повторення іншомовного тексту, варійоване по темпу мови і тимчасового періоду (відставання від промови ведучого, що вимірюється в кількості слів); різні види скоромовок на мові, яка вивчається; інтралінгвістичний переклад (передача одного і того ж змісту різними засобами рідної мови); аудіювання іншомовного тексту з опорою на текст на рідній мові; складне аудіювання (аудіювання одночасно з читанням іншого тексту); зорове сприйняття тексту з рахунком і деякі інші.

Підводячи підсумок, можна зробити наступний висновок: зміцнення знакових зв'язків іншомовної лексики і формування навички перемикавання на перших етапах навчання і поступова нейтралізація впливу домінуючої мови завдяки використанню суб'єктивного зорового коду, тобто формування механізму білінгвізму – ось найбільш ефективний шлях вирішення проблеми рідної мови при навчанні іноземної.

Література:

1. Гальскова Н. Д. Обучение на билингвальной основе как компонент углубленного языкового образования / Н. Д. Гальскова, Н. Ф. Коряковцева, Е. В. Мусницкая, Н. Н. Нечаев // Иностранные языки в школе. – 2003. – № 2. – С. 12–16.
2. Про типові навчальні плани загальноосвітніх закладів на 2001/2002 – 2004/2005 навчальні роки // Інформаційний збірник Міністерства освіти і науки України. – 2001. – № 9. – С. 22.
3. Програми для загальноосвітніх навчальних закладів. Іноземні мови. 2-12 класи. – К.; Ірпінь: ВТФ «Перун», 2005. – 208 с.
4. Рубинштейн С. Л. Проблемы общей психологии / С. Л. Рубинштейн. – М.: Педагогика, 1976. – 416 с.
5. Савченко О. Я. Дидактика початкової школи: Підручник для студентів пед. факультетів / О. Я. Савченко. – К.: Генеза, 1999. – 368 с.
6. Селевко Г. К. Современные образовательные технологии : Учебное пособие / Г. К. Селевко. – М., 1998. – С. 50.
7. Щерба Л. В. Языковая система и речевая деятельность / Л. В. Щерба. – Л., 1974. – С. 354.

УДК 81.24:811.112.2

І. М. Свириденко,

Житомирський державний університет імені Івана Франка, м. Житомир

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ІНШОМОВНОЇ КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ У СТУДЕНТІВ НЕМОВНИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ

У статті проаналізовано підходи вчених до трактування сутності іншомовної комунікативної компетентності; розкрито особливості формування іншомовної комунікативної компетентності студентів немовних спеціальностей за допомогою активних методів навчання. Наведено приклади деяких активних методів навчання: дискусія, дебати, метод проектів на заняттях з німецької мови. Доведено, що на заняттях з використанням активних методів навчання іноземної мови студенти засвоюють та усвідомлюють значущість навчального матеріалу, який згодом використовують у реальному житті.

Ключові слова: *іншомовна комунікативна компетентність, компетенція, принципи навчання, активні методи навчання.*

PECULIARITIES OF FORMING FOREIGN LANGUAGE COMPETENCE OF STUDENTS OF NON-LINGUISTIC SPECIALTIES

The article analyzes the approaches of scientists to the interpretation of the essence of foreign communicative competence. It is noted that foreign language communicative competence is an integral feature of professional specialist, covering active substructure, such as knowledge, abilities, skills and methods of professional activity and communicative substructure, like knowledge, abilities, skills and ways to implement professional communication.

Some aspects of communicative competence of students of non-linguistic specialties using active teaching methods are given. Active teaching methods provide self-development and self-actualization. These techniques encourage finding the solution of educational problems in various aspects, such as improving students' cognitive activity, creating positive learning motivation and effective assimilation of large amounts of educational information. Some examples of active teaching methods, such as discussion, debate, project-based learning are introduced in German classes.

Key words: *foreign language competence, competence, principles of studying, active teaching methods.*

ОСОБЕННОСТИ ФОРМИРОВАНИЯ ИНОСТРАННОЙ КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТИ У СТУДЕНТОВ НЕЯЗЫКОВЫХ СПЕЦИАЛЬНОСТЕЙ

В статье проанализированы подходы ученых к трактовке сущности иностранной коммуникативной компетентности; раскрыты особенности формирования иностранной коммуникативной компетентности студентов неязыковых специальностей с помощью активных методов обучения. Приведены примеры некоторых активных методов обучения: дискуссия, дебаты, метод проектов на немецкого языков. Доказано, что на занятиях с использованием активных методов обучения иностранного языка студенты усваивают и осознают значимость учебного материала, который со временем используют в реальной жизни.

Ключевые слова: *иностранная коммуникативная компетентность, компетенция, принципы обучения, активные методы обучения.*

Інтеграція України у європейський та світовий освітній простір зумовлює нове бачення основної мети вивчення іноземних мов у вищих закладах освіти. У програмі з іноземної мови для вищих навчальних закладів зазначено, що іноземні мови виступають засобом міжкультурного спілкування, володіння якими веде до взаєморозуміння в будь-якому полікультурному та мультилінгвальному просторі. Отже, стає очевидною роль іноземної мови як навчального предмета і зміна вимог до неї.

Останнім часом змінився статус іноземної мови в суспільстві. Найважливішим завданням для випускників немовних спеціальностей стає не тільки практичне оволодіння іноземною мовою, але і придбання тих соціокультурних та комунікативно поведінкових навичок і вмінь, які в подальшому їм ефективно допоможуть. Зазначимо, що розширення міжнародного співробітництва вимагає від сучасного фахівця володіння іноземною мовою на принципово новому рівні – як інструментом, який дозволяє не тільки вільно орієнтуватися в сучасному суспільстві, але і якісно виконувати свої професійні функції, розширювати свій професійний і культурний кругозір в процесі залучення до різноманітних джерел інформації.

Іноземна мова виступає невід'ємним компонентом освіти, а володіння нею – це не лише показник високого культурного рівня особистості, а й запорука її успішної професійної діяльності. З огляду на це, проблема формування іншомовної комунікативної компетентності студентів немовних спеціальностей набула особливої актуальності й стала предметом низки наукових досліджень. Теоретична та практична актуальність проблематики зумовила мету статті, а саме: дослідити особливості формування іншомовної комунікативної компетентності у студентів немовних спеціальностей.

Зазначимо, що поява терміна «компетентність» стосовно мови і комунікації у понятійному апараті цілого ряду гуманітарних наук (філософії, педагогіки, психології, лінгводидактики, соціології) пов'язують з іменем відомого зарубіжного вченого Н.Хомського. У його концепції вивчення мов зустрічаємо такі поняття: «граматична компетентність», «мовна здатність» (linguistic competence), «мовне застосування», «мовна активність» (linguistic performance) [6, с. 10]. Надалі наукові дослідження здійснювалися у напрямі розширення, уточнення поняття «іншомовна компетентність», а також його структурування.

Так С.Савінсон визначає комунікативну компетентність як здатність функціонувати у реальних умовах спілкування, тобто в динамічному обміні інформацією, де лінгвістична компетенція повинна пристосуватися до прийому обширної інформації як лінгвістичного, так і паралінгвістичного характеру. Вчена робить акцент на успішності іншомовної комунікації, яка залежить як від готовності і бажання комуніканта йти на ризик висловлювати свої думки іноземною мовою, так і від його винахідливості щодо уміння користуватися власним словниковим запасом та відомими йому граматичними структурами для передачі повідомлення. Важливу роль, на її думку, в іншомовній комунікації відіграють невербальні засоби (жести, міміка, інтонація), а лінгвістична правильність при усій її важливості може розглядатися у якості одного з компонентів іншомовного комунікативного обміну [8].

Такі вчені, як М.Кенела і М.Свейна в моделі іншомовної комунікативної компетентності виокремлюють чотири компоненти-компетенції:

- граматична компетенція – рівень засвоєння комунікантом граматичного коду, що включає словниковий запас, правила правопису і вимови, словотворення і побудови речень;
- соціолінгвістична компетенція – уміння доречно використовувати і розуміти граматичні форми у різних соціолінгвістичних контекстах для виконання окремих комунікативних функцій (опису, повідомлення, переконання, запиту інформації);
- дискурсивна компетенція, або компетенція висловлювання – здатність поєднувати окремі речення у зв'язне повідомлення, дискурс, використовуючи для цього різні синтаксичні і семантичні засоби;
- стратегічна компетенція – здатність використовувати вербальні і невербальні засоби при загрозі зриву комунікації у випадку «недостатнього рівня компетентності комуніканта або через наявність побічних ефектів» [7]. Сучасні дослідники підкреслюють, що саме ця модель іншомовної комунікативної компетентності мала значний вплив на подальші наукові дослідження проблеми.

Вивчення поглядів спеціалістів із даної проблеми (Г. Богін, А. Вербицький, Н. Гез, І. Зімяня, Т. Костюкова, Є. Пассов) дозволяє нам охарактеризувати іншомовну комунікативну компетентність студентів немовних факультетів як ситуативну категорію, що відображає здатність майбутнього спеціаліста реалізувати: знання професійні (про специфіку професійної діяльності) та лінгвістичні (граматики, фонетики, лексики), іншомовні комунікативні уміння (здійснювати ефективне спілкування), професійно-особистісні якості викладача (комунікативність, толерантність, здатність до подолання психологічного бар'єру під час іншомовного спілкування) і досвід іншомовного професійного спілкування, що сприяють креативному рішенню різноманітних практико-орієнтованих задач, які виникають у процесі навчання [2, с. 11].

Методику формування іншомовної комунікативної компетентності досліджували вітчизняні та зарубіжні вчені-методисти (І. Берман, В. Бухбіндер, В. Коростильов, С. Шатілов, В. Гнаткевич, Ю. Пассов, Г. Китайгородська, О. Тарнопольський, Е. Мірошніченко, І. Баценко, В. Борщовецька, R. Ellis, I. Nation, N. Schmitt, W. Widdowson та ін.) [1]. Проте, як зауважує В. Тенішева, у більшості досліджень професійна іншомовна комунікативна компетентність студента виступає, перш за все, як здатність здійснювати комунікативну мовленнєву поведінку згідно із завданнями конкретних ситуацій іншомовного спілкування, у навчанні відтворюється переважно зовнішня, знакова подібність, а не цілісний зміст професійної діяльності, пов'язаної з використанням іноземної мови. Як наслідок, формування у студента вищого немовного навчального закладу такої професійної компетентності, до структури якої була б органічно інтегрована іншомовна компонента, залишається нерозв'язаною [5].

Зазвичай, вивчення іноземної мови на немовному факультеті орієнтоване на читання, розуміння й переклад спеціальних текстів, а також вивчення проблем синтаксису наукового стилю, визначається стандартною навчальною програмою [3]. Педагогічні основи, які традиційно використовуються в процесі викладання дисципліни «Іноземна мова» не сприяють розвитку іншомовної комунікативної компетентності на різних рівнях, не орієнтовані на формування мобільного спеціаліста, не спрямовані на мотивацію професійної самоосвіти особистості студента-педагога; не допомагають адаптації студентів до перманентно-змінних соціально-економічних умов ринку праці [2, с.55]. Отже, виникає необхідність перегляду принципів навчання з дисципліни.

У процесі побудови педагогічних основ розвитку іншомовної комунікативної компетентності вчені спираються на відповідні принципи навчання:

- гуманізація навчального процесу, яка полягає в розкритті особистісного потенціалу студента під час його професійної підготовки;
- професійно-орієнтована комунікативна направленість процесу вивчення іноземної мови, яка реалізується шляхом використання сукупності методів навчання (комунікативного, аудіолінгвального, аудіовізуального); форм (ділова гра, створення практико-орієнтованих ситуацій, бесіда, «круглий» стіл);

– активізація пізнавальної діяльності в галузі реалізації положень особистісно-орієнтованого підходу;
 – підсилення мотивації навчання за рахунок використання не лише поширених методів навчання, але й комп'ютерних і Інтернет-технологій у процесі вивчення іноземної мови [2, с. 78]. Отже, характерною особливістю принципів навчання з предмету «Іноземна мова» є орієнтація навчального процесу на розкриття потенціалу особистості студента під час практичного оволодіння професійно-орієнтованою іноземною мовою, а не лише на засвоєння відповідної суми знань і умінь з метою складання екзамену з даного курсу.

Таким чином, сформульовано задачі для формування іншомовної комунікативної компетентності в умовах немовних спеціальностей вищих навчальних закладів: розробити зміст освіти з предмету в контексті компетентнісного підходу; визначити етапи вивчення тематичних розділів програми протягом чотирьох семестрів; виявити критерії та показники розвитку іншомовної комунікативної компетентності студента; визначити організаційно-педагогічні умови розвитку досліджуваної компетентності; враховувати специфіку майбутньої професійної діяльності студентів; розробити комплексну програму навчання, враховуючи міждисциплінарні зв'язки й комплементарний характер сучасних наукових знань [2, с. 65].

Ми погоджуємося з сучасними дослідниками цієї проблеми, які пропонують внести деякі корективи в навчальну програму з дисципліни «Іноземна мова»: вивчення практично-орієнтованих усних тем, починаючи з 1 семестру; забезпечення діалогічного спілкування всіх учасників навчального процесу в ході побудови суб'єктних відносин; розширення змісту іншомовного навчання за рахунок включення позааудиторних видів діяльності; обговорення питань, підготовлених раніше, і тих, які виникли спонтанно під час практично-орієнтованого спілкування; виконання навчально-дослідницької роботи й використання літератури іноземною мовою (реферати, статті, тези, доповіді).

Студенти немовних факультетів ЖДУ імені Івана Франка вивчають практично-орієнтовані усні теми з дисципліни «Іноземна мова» (німецька) починаючи з 1 семестру (Der Mensch und seine Umgebung. Was macht mich glücklich. Unsere Gesundheit – unser Reichtum. Kultur durch Reisen. Ausbildung, Beruf der Persönlichkeit. Familie und persönliche Beziehungen. Deutschland : Nachrichten, Politik und Geschichte. Das Lesen ist mein Hobby. На практичних заняттях з дисципліни «Іноземна мова» (німецька) ми застосовуємо найпоширеніші традиційні методи для організації активного навчання: словесні – бесіда, діалог; наочні – інтерактивна демонстрація; корпоративні – робота в малих групах, карусель; колективно-групові – «аналіз ситуацій», «мозковий штурм», вирішення проблем; ситуативні – імітаційні ігри; дискусійні – дискусія, дебати; дослідницькі – метод проектів. Наведемо приклади деяких активних методів навчання на заняттях з німецької мови на прикладі теми «Deutschland. Die grössten Städte Deutschlands».

Приклади дискусії: Machen Sie den Wettbewerb «Die grössten Städte Deutschlands». Eine Gruppe bereitet die Kärtchen mit den Namen der deutschen Städte. Die Teilnehmer aus der anderen Gruppe informieren alle über diese Städte.

Приклад дебатів: Besprechen Sie : «Man reist nach Osten, man reist nach Westen, aber zu Hause ist es am besten.

Projektarbeit zum Thema : Arbeiten Sie in kleinen Gruppen (3-4 Studenten in jeder Gruppe). Jede Gruppe repräsentiert die Sehenswürdigkeiten Deutschlands.

Під час проведення практичних занять в ході побудови суб'єктних відносин намагаємося забезпечити діалогічне спілкування всіх учасників навчального процесу. Студенти 3-4 курсів виконують навчально-дослідницьку роботу й використовують літературу іноземною мовою, пишуть тези, статті, доповіді та беруть активну участь у студентських конференціях, висвітлюючи теми, якими цікавляться, німецькою мовою.

На нашу думку, саме такий зміст освіти з предмету «Іноземна мова» (німецька) спрямований на всебічний розвиток іншомовної комунікативної компетентності в процесі оволодіння німецькою мовою для професійних цілей, що сьогодні є важливим в умовах інтеграції міжнародного освітнього простору.

Література:

1. Гринюк Г. А. Етапи формування іншомовної комунікативної компетенції у студентів економічних спеціальностей / Г. А. Гринюк, Ю. О. Семенчук // Іноземні мови. – 2006. – № 2. – С. 22–27.
2. Костюкова Т. А. Развитие иноязычной коммуникативной компетентности студентов неязыковых вузов: монография / Т. А. Костюкова, А. Л. Морозова. – Томск : Изд-во Том. политех. ун-та, 2011. – 119 с.
3. Пассов Е. И. Концепция коммуникативного обучения иноязычной культуре в средней школе / Е. И. Пассов, В. Б. Царькова. – М. : Просвещение. – 1993. – 347 с.
4. Сафонова В. В. Изучение языков международного общения в контексте диалога культур и цивилизаций / В. В. Сафонова. – Воронеж : Истоки, 1996. – 189 с.
5. Тенищева В. Ф. Интегративно-контекстная модель формирования профессиональной компетенции: автореф. дис. на соискание уч. степени д. пед. наук: 13.00.01 «Общая педагогика, история педагогики и образования» / В. Ф. Тенищева. – М., 2008. – 44 с.
6. Шубин Э. П. Языковая коммуникация и обучение иностранным языкам / Э. П. Шубин. – М. : Просвещение, 1972. – 350 с.
7. Darling – Hammond Z. Teacher professionalism and accountability // The education digest. – No. 1. 1989. – Vol. 55., 10.
8. Hadley A. Teaching Language Cultural in Context. – Boston: Heinle and Heinle Publishers, 1993. – 532 p.